

Геннадій Гуріненко в ролі Клавдія у виставі «Гамлет» В. Шекспіра

(постановка Оксани Дмитрієвої на сцені Харківського театру ляльок

ім. В. А. Афанасьєва)

В кінці березня власникові кількох творчих премій, ведучому артисту Харківського національного театру ляльок Геннадію Гуріненко присвоєно звання заслуженого артиста України. Визнання його заслуг перед театром оцінено належним чином. Сценічна майстерність Геннадія Гуріненко давно вийшла за межі Харкова, про що доводять перемоги вистав за його участю на численних театральних фестивалях в Україні та за кордоном. У списку значних ролей його репертуарного багажу є одна особлива, зіграна ним в шекспірівській трагедії «Гамлет». Саме вона стала вагомою причиною для отримання давно заслуженого звання. Цілком несподівано трактується в виставі Оксани Дмитрієвої причина вбивства Клавдієм короля Данії. У традиційних версіях це лиходій, який вчинив злочин для того, щоб зайняти престол і до кінця своїх днів нести королівський вінець, діючи на благо собі. Режисер винесла на суд глядачів абсолютно протилежну версію, довівши, що Клавдій вчинив страшний злочин, щоб провести ряд реформ і вивести державу з морального глухого кута, в який воно скотилося через відсутність вольової позиції державного мужа нездатного приймати мудрі, часом радикальні рішення. За часів правління Гамлета-батька (артист Олександр Коваль) Датське королівство перетворилося на депресивну зону жалюгідного існування всіх його підданих. Новоявлений король-реформатор чекає зустрічі з спадковим принцом Гамлетом (артист Олександр Маркін), щоб знайти в його особі вірного соратника і провести ряд термінових, рятівних для королівства змін. Але Клавдій жодним чином, не розраховував, що в його благі наміри втрутяться потойбічні сили, які розкриють перед Гамлетом злочин скоєний рідним дядьком і змусять сина мститися за вбивство батька.

Актор виводить свого персонажа із загальної фантазмагоричної інтонації в область реалістичного світосприймання, що дає можливість його Клавдію

миттєво оцінювати обставини і приймати перспективні рішення. Таким чином в спектаклі з'являються два протидіючих лідера: з одного боку король Клавдій і довірені йому люди, а з іншого принц Гамлет: як може здатися інтуїтивно відчуваючий небезпеку, а насправді керований потойбічною силою. Містичне явище в певних сценах Гамлета-батька стає настановою до скоєння принцом послідовних розправ з союзниками Клавдія. Буде складно, але все ж спробуємо визначити основні позиції, без яких важко досягнути режисерський задум вистави, бездоганно впроваджуваний на сцені Геннадієм Гуриненко. Вчинки, що здійснюються його Клавдієм, переконують, що ця людина розумна, швидко орієнтується в запропонованих обставинах. Хід його думок вибудовує вправну інтригу, за допомогою якої він робить спробу прибрати, не виправданого його сподівань, племінника. При цьому він не відчуває заздрощів до колишнього короля, промовляючи схвальні слова, але з глибоким підтекстом до навпаки. Фактично, він вважав його правителем негідним трону, гороховим королем, який жив спогадами про минулі завоювання. Свого ж Клавдія, артист наділяє політичною мудрістю, іронією перспективного стратега, — «Не больше ладит с сердцем голова, Для пользы рта не больше служат руки...»

Згадаймо тронну промову Клавдія, в якій король дає обіцянку захистити країну від ворожих походів. Для цього йому необхідний принц-дофін Гамлет, якого він оголошує своїм спадкоємцем і просить бачити в Клавдії батька.

Зустріч Клавдія з Гамлетом є основною подією і першим конфліктом, що визначає джерело драматичної дії. У цій сцені стає зрозумілою мета персонажа Гуриненко — перевірити, чи варто ділитися з Гамлетом своїми планами і залучати в союзники законного спадкоємця корони, щоб спільно з ним провести важливі державні реформи. З перших сцен Геннадій Гуриненко дає нам зрозуміти, що тільки криза королівської влади, а отже і державна безпека королівства, слугували Клавдію причиною позбавити життя свого брата і зайняти престол.

У зв'язку з цим буде доречно навести слова з рецензії на цю виставу театрознавця Ірини Чужинової: «Тихое и светлое обаяние Геннадия Гуриненко

даже темную личность Клавдия неожиданно озаряет изнутри, — да, он убил родного брата, но вряд ли из-за престола, дело, скорее всего, в любви. Сцена молитвы Клавдия, в которой актер начинает монолог на верхнем ярусе, а затем по железному пологому помосту сползает вниз, одна из самых сильных в спектакле, резонирующая с магистральной темой диалогов двух миров — двух бездн. Клавдий отчаянно жаждет быть услышанным где-то за пределами земного бытия, но там разговор с ним вести не пожелают».

Не випадково за задумом режисера джерело драматичної дії ролі Клавдія, яку мудро досліджує перед нами тепер уже заслужений артист України Геннадій Гуриненко, збігається з джерелом драматичної дії вистави, так як саме шлях короля до досягнення поставленої ним мети, визначає його прихильників і супротивників, тим самим, формуючи наскрізну дію сценічної версії цієї трагедії. Клавдій, не здатний до кінця розібратися в позиції Гамлета, намагається через Розенкранца (артист Віталій Бурлесєв) і Гільденстерна (артист Павло Савельєв) з'ясувати які цілі переслідує принц. Особливе місце в замисленій королем інтризі займає Полоній (заслужений артист України В'ячеслав Гіндін) та дає Клавдію зрозуміти почуття, які Гамлет відчуває до Офелії (артистка Катерина Любченко). Тільки після отриманої від Полонія інформації, Клавдій сприяє зустрічі племінника і дочки Полонія, щоб з'ясувати, чи зможе Офелія вплинути на принца і відвернути його від задуманої помсти. Не знайшовши підтвержень словам Полонія, король шукає при дворі, тих, хто буде здатний увійти в довіру до Гамлета.

Поступово усвідомлюючи, що варіантів вплинути на спадкового принца стає з кожним зверненням до нього все менше, він все ж ще сумнівається, чи варто відправляти принца до Англії з таємним посланням.

У цій сцені Геннадій Гуриненко розкриває складний психологічний стан, в якому передає внутрішні протиріччя свого персонажа, підкреслюючи його нерішучість, адже одного разу ризикнувши і віроломно розправившись з королем, Клавдій тепер намагається заздалегідь передбачити результат, а для цього йому необхідно розширити коло людей, здатних впливати на Гамлета.

Розрахунки Клавдія підтверджуються в сцені, де Король, дізнавшись, що Гамлет наймає акторів для демонстративно-провокаційної вистави, не чинить опір його бажанням, і хоча міг би скористатися своєю владою, все ж свідомо йде на певний ризик. Свідомо підтримуючи ризики пов'язані з витівками норавливого принца, артист, таким чином, підтверджує прагнення Клавдія, не поспішаючи, обережно розкрити таємні наміри Гамлета. Це є результатом того, що некваплива послідовність дієвих ситуацій призводить до потужного вузлового конфлікту позначеному артистом в «Мишоловці». До речі, під час публічної вистави в одному з акторів ми впізнаємо отруєного короля, і це ще раз підтверджує факт його містичної присутності. З вражаючою холонокровністю, можна сказати підкреслено виразно Геннадій Гуриненко проводить сцену, в якій Гамлет за допомогою бродячих акторів розіграє провокаційний сюжет скоєного вбивства. В результаті цього впізнавання, сценічна дія породжує активне протистояння Клавдія, підштовхуючи його до радикальних заходів в ім'я порятунку державного ладу Данії. Виразно зіграна сцена виходить на рівень психологічної катастрофи, яку можна визначити кульмінацією ролі. Клавдій змінюється від сцени до сцени буквально на очах. Гуриненко являє нам не колишнього, а внутрішньо зібраного, рішучого державного мужа, здатного усіма можливими способами усувати перешкоди для досягнення поставленої ним мети. До розмови з приви́дом-батьком Гамлет був іншим, і це давало Клавдію надію на здобуття вірного помічника в перетворенні державного устрою, але незабаром, усвідомивши, що зустрів в особі принца активного суперника, вирішує будь-якими, найвитонченішими методами, позбутися небажаного месника.

Але і в цих сценах перед нами постає не безрозсудний, а раціонально мислячий правитель, що не здійснює необачних вчинків.

Після вбивства Полонія, наслідний принц стає для Клавдія небезпечним супротивником, від якого необхідно терміново позбутися. Гуриненко особливо напружено проводить сцену в момент прийняття Клавдієм рішення: відправляти Гамлета з таємним посланням до Англії чи залишити в Ельсінорі?

У цій сцені Клавдій переживає стан внутрішньої боротьби, стан, наповнений суперечливими пошуками вірного рішення - стратити чи помилувати. При зустрічі Клавдія з Розенкранцом і Гільденстерном, Гуриченко проявляє в персонажі якості тонкого дипломата, що вміє обманним шляхом перекласти трагічну розв'язку з себе на відданих йому підлеглих. Після того, як Гамлет, Розенкранц і Гільденстерн покинули Ельсінор, настає момент полегшення, душевного звільнення, впевненості Клавдія на вдалий результат задуманої інтриги. І все це обертається зворотною стороною вже випробуваних почуттів, після появи живого і неушкодженого Гамлета. З цього моменту відбувається яскраво виражена трансформація персонажа, докорінно зміненого після невдалої розправи з племінником. Нерішучий герой стає холоднокривним, розважливим тираном, приреченим на смерть, але здатним йти до кінця. Несподівана звістка про появу Гамлета змушує Клавдія змінити тактику.

Тепер вже Лаерт (артист Максим Богаєнко), який повернувся в Ельсінор на поховання батька стає для Клавдія зручним посібником для розправи над Гамлетом. Спровокувавши дуель між Гамлетом і Лаертом, можна без підозр позбутися принца, заколовши того отруєним мечем. Але знову виникає примара помсти. Саме вона рукою Гамлета, всупереч волі Клавдія веде на «шахматній дошці» свою партію, яку неможливо виграти людині, спаплюженій гріхом братовбивства. З продуманої королем партії один за одним відходять у інший світ надійні фігури Полонія, Розенкранца, Гільденстерн, Лаерта... Кожна з втрат змінює внутрішній стан Клавдія, що впевнено передається талановитим артистом, причому з усвідомленням трагічної приреченості поставленої перед собою мети, заради якої ним було скоєно злочин. Гуриченко постійно тримає свого Клавдія в напруженому стані, немов до нього якимось чином долетіли слова сказані Гамлетом після зустрічі з привидом батька — «Ведь сколько черных дел ни хорони, Хоть из-под плит, но выползут они...». Практично саме вони знайшли силу символічного задуму в дослідженні Геннадієм Гуриченко сценічного характеру короля Клавдія.

Під час двобою, отруєному Гамлету все таки вдається заколоти Клавдія, але новоявлений король приймає свою смерть як належне, усвідомлюючи, що рано чи пізно це повинно було статися, оскільки досягти своєї мети, заради якої він пішов на вбивство брата — неможливо, отже і життя не має для нього ніякого сенсу. Гуриченко майстерно передає психологічний стан в момент, коли у його сценічного персонажа виникає бажання позбутися від корони гріхом стискаючи його голову. Це дає можливість зрозуміти стан Клавдія в фінальних сценах вистави, коли актор показує його переможеним, але не в бою, а за збігом трагічних обставин.

Перед смертю в свідомості Клавдія, виникають друзі та вороги , словом всі, хто був учасником подій і він входить в їх туманний простір, холоднокровно переступаючи межу життя і смерті.

Фінал трагедії розгортається режисером в стилєвих особливостях містичної символіки. Герої, за свої гріхи, змушені вічно блукати між небом і землею, в іншому вимірі, чекаючи на рідкісну можливість спокутування своєї провини. Клавдію, намірившись побудувати державу на злочині, тепер належить керувати королівством привидів.